

LAKIALOITE 91/2009 vp

Laki jäteverolain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa ehdotetaan jäteveron laajentamista koskemaan myös yksityisiä kaatopaikkoja ja polttoon vietävää jätettä sekä jäteveron tason korottamista. Ehdotus perustuu EU:n ja Suomen jä-

tepolitiikan ja jätelain ensisijaisuusjärjestykseen (hierarkiaan), jonka mukaan ensisijaisesti on edistettävä jätteiden synnyn ehkäisyä ja toissijaisesti jätteiden kierrätystä.

ALOITTEEN PERUSTELUT

Jäteveron laajentaminen yksityisiin kaatopaikkoihin ja jätteenpoltoon

Lakialoitteessa ehdotetaan jäteveron laajentamista koskemaan yksityisten, nykyisten verottomien kaatopaikkojen jätteitä ja jätteenpoltoa.

Yksityisten, pääasiassa teollisuuden ylläpitämien kaatopaikkojen jätteet ovat nykyisen jäteverolain mukaan vapautettu jäteverosta ja kuntien sekä niiden lukuun ylläpidettyjen kaatopaikkojen jätteet ovat verollisia. Kuntien tai kuntien lukuun ylläpidettyjen kaatopaikkojen maksamien jätteiden ennakoidaan tuottavan 52 miljoonaa euroa vuonna 2010. Jäteveron määrä on 30 euroa yleiselle kaatopaikalle toimitetulta jätetonnilta.

Eduskunta ja sen ympäristövaliokunta on toistuvasti kiinnittänyt huomiota jäteverolain kokonaisuudistamisen tarpeeseen ja siihen, että jäteveroa tulisi muuttaa kiireellisesti niin, että kunnallisten ja yksityisten kaatopaikkojen jäteverokohtelu saatettaisiin yhdyskuntajätteen osalta samanlaiseksi. Jätevero on keskeisin oh-

jauskeino ympäristötavoitteiden toteuttamisessa ja materiaalitehokkuuden lisäämisessä sekä jätteiden kaatopaikalle sijoittamisen vähentämisessä. (YmVM 10/2006 vp — HE 257/2006 vp ja uusimassa lausunnossaan YmVL 20/2009 vp — MINS 2/2009 vp).

Vuonna 2006 eduskunta edellytti, että hallitus esittää kiireellisesti jäteverolain muuttamista siten, että kunnallisten ja yksityisten kaatopaikkojen jäteverokohtelu on yhdyskuntajätteen osalta samanlainen (EV 304/2006 vp — HE 257/2006 vp).

Jäteveron ulottaminen jätteenpoltoon menevään jätteeseen

Polttolaitoksissa käsiteltävien jätteiden saattamista jäteveron piiriin voidaan perustella monilla jätteiden synnyn ehkäisyyn ja syntyvien jätteiden hyötykäyttöön liittyvillä näkökohdilla.

Suomessa suunnitteilla olevat polttolaitosinvestoinnit perustuvat pääosin yhdyskuntajätteen polttamiseen massapolttolaitoksissa. Tammi-

kuussa jaossa olleesta jäteverotyöryhmän muistiluonnoksesta ilmeni selkeästi, että Suomessa suunnitteilla oleva jätteenpolttokapasiteetti ylittää koko kaatopaikoille päätyvän yhdyskuntajätteen määrän (Jäteveron kehittämistyöryhmän mietintö 2009, Valtiovarainministeriön julkaisu- ja 18/2009).

Ympäristöjärjestöjen mukaan suunniteltu isojen polttolaitosten rakentaminen ehkäisee käytännössä mahdollisuuksia edistää ainakin yhdyskuntajätteen synnyn ehkäisyä ja kierrätystä alueilla, joilta laitosten jätteet kerätään. Suunniteltujen laitosten kapasiteetti näyttää ylittävän kotimaisen jätteen tuotannon (Suomen luonnonsuojeluliiton lausunto valtiovarainministeriölle Jäteverotuksen kehittäminen -muistiosta 28.7.2009 (Helsinki)).

Jos jätteenpoltto säilytetään verottomana, se estää uusien yhdyskuntajätteen kierrätysyritysten toiminnan laajenemisen ja kehittymisen. Biokaasun ja bioetanolin tuotannossa toimivilta yrityksiltä katoavat uusien jätteenpolttolaitosten myötä toimintaedellytykset Suomessa. Näin polton verottomuus estää kotimaisen, kestäväällä tavalla tuotettujen uusiutuvien liikennepolttoainesten tuotannon kehittymisen.

Jätteenpolttolaitokset itsessään aiheuttavat merkittävästi kasvihuonekaasuja riippuen siitä, miten suuri osa jätteestä on fossiilisista raaka-aineista valmistettua. Kaatopaikkakaasujen talteenotto ja hyödyntäminen on puolestaan kehittynyt voimakkaasti viime vuosina. Jatkossa kaasut on otettava talteen kaikilla kaatopaikoilla. Talteensaantiaste on noin 70 %, ja kaasu voidaan hyödyntää liikenne- tai muuna polttoaineena.

Jäteveron korottaminen ja laajentaminen myös polttolaitoksiin edistää suomalaisten yritysten ja Suomessa tapahtuvan tuotannon materiaali- ja kustannustehokkuutta.

Jäteveron tasoa on nostettava asteittain

Nykyisen kaatopaikkakäsittelyn hinta veroineen on suhteessa varsin alhainen laitokäsittelyyn verrattuna, mikä ohjaa jätteitä kaatopaikalle. Jäteveron taso osoittautui myös matalaksi, kun sitä verrattiin muiden maiden jäteveron tasoon (Ks.

ympäristöministeriön lausunto jäteveron kehittämistyöryhmän mietinnöstä valtiovarainministeriölle 2009).

Ehdotamme, että jäteveroa nostettaisiin vuoden 2010 alusta lukien 10 eurolla tonnilta nykyisestä 30 eurosta 40 euroon tonnilta jätettä, joka toimitetaan kaatopaikalle tai polttolaitokseen. Esimerkiksi Tanskassa jäteveroa ja jätteenpolttoveroa on kannettu vuodesta 1987 lukien. Veroja kannetaan sekä kotitalous- että teollisuusjätteistä. Alun perin kaatopaikalle ja jätteenpoltoon menevistä jätteistä kannettiin molemmista veroa 40 Tanskan kruunua (noin 5 euroa) tonnilta. Sitten veroja on korotettu useita kertoja, ja nykyisin jätevero on noin 50 euroa tonnilta ja jätteenpolttovero noin 44 euroa tonnilta. Jäteveroa kannetaan rekisteröidyltä jätteenkäsittelylaitoksilta. (Valtiovarainministeriön asettama jäteverotuksen selvitystyöryhmä, Valtiovarainministeriön julkaisuja 18/2009, s. 44.)

Jätehierarkia jätepolitiikan johtavaksi periaatteeksi

Ympäristövaliokunta painotti vuonna 2006 mietinnössään jätehierarkian merkitystä jätepolitiikan periaatteena. Keskeisenä tavoitteena tulee siten olla ensisijaisesti jätteen synnyn ehkäisy, sitten uudelleen käyttö, hyödyntäminen materiaalina, hyödyntäminen energiana ja viimekädessä loppukäsittely. Jo tuolloin valiokunta toteasi, että edistystä yleisellä tasolla jätteen synnyn ehkäisemisessä sen enempää kuin hyödyntämisessäkään ei ole saavutettu. Jätteiden synnyn ehkäiseminen ja kierrätyksen edistäminen edellyttävät lainsäädännön ja sen keskeisten käsitteiden selkeyttämistä sekä laitosinvestointeja. Kestävän kehityksen tavoitteet ja kierrätysyhteiskuntaan siirtyminen edellyttävät suurta muutosta myös asenteissa ja lainsäädännössä. Uusien jätteidenkäsittely- ja hyödyntämislaitosten investointikustannukset on arvioitu sadoiksi miljooniksi euroiksi seuraavan kymmenen vuoden aikana. Valiokunnan mukaan kaatopaikat eivät enää ole ratkaisu jäteongelmaan, vaan jätteet tulee nähdä monimuotoisesti hyödynnettävänä materiaalina (YmVM 10/2006 vp — HE 257/2006 vp).

Suurin osa jätteistä kaatopaikoilla jää verottamatta

Ympäristövaliokunnan mukaan kiinteää yhdyskuntajätettä syntyi Suomessa vuonna 2004 noin 2,4 milj. tonnia kokonaisjättemäärän ollessa noin 65—70 milj. tonnia vuodessa. Kotitalouksissa syntyvä jättemäärä on noin 1,2 milj. tonnia vuodessa. Yksityiset yritykset toteuttavat kaatopaikatoimintaa lukuun ottamatta valtaosan asumisessa syntyvän jätteen ja siihen rinnastettavien jätteiden jätehuollosta. Kokonaisliikevaihdolla mitattuna, kun mukana ovat vain yli miljoonan euron liikevaihdon jätteitä käsittelevät yritykset ja kunnalliset jätelaitokset, kunnallisten laitosten osuus vuonna 2004 oli 188 milj. euroa ja yksityisten 232 miljoonaa euroa. Kumpaankin liikevaihto-osuuteen sisältyy päällekkäisyyttä läpilaskutuksen vuoksi (YmVM 10/2006 vp — HE 257/2006 vp). Tällä hetkellä noin 5 prosenttia jätteistä on jäteveron piirissä ja 95 prosenttia verotuksen ulottumattomissa.

Uuden teknologian käyttöönottoon kannustava jätehuolto

Uusimmassa lausunnossaan ympäristövaliokunta vaatii ympäristöministeriötä rakentamaan jätehuollon, joka kannustaa uusiin teknologisiin innovaatioihin jätteiden hyödyntämisessä ja käsittelyssä ja ottamaan samalla huomioon ilmastomuutoksen hillitsemistavoitteen (YmVL 20/2009 vp — MINS 2/2009 vp).

Myös Suomen luonnonsuojeluliiton ja Kilpailuviraston kannanotoissa tuetaan yksityisten ja julkisten kaatopaikkojen yhtäläistä verokohte-

lua (Jäteveron kehittämistyöryhmän mietinnöstä annetut lausunnot valtiovarainministeriölle). Kilpailuvirasto ehdottaa mallia, jonka mukaan lain tarkoittamia (verollisia) kaatopaikkoja olisivat kunnan ylläpitämien ja kunnan lukuun ylläpidettyjen kaatopaikkojen ohella kaikki kaatopaikat, joita ylläpidetään toisten tuottamien jätteiden sekä niiden käsittelyssä syntyneen loppujakeen sijoittamista varten. Tietävästi myös OECD:n tulevaan Suomen ympäristöpolitiikan arviointiin sisällytetään suositus jäteverotuksen laajentamisesta kattamaan yksityiset teollisuuden kaatopaikat.

Ympäristöministeriö katsoi omassa lausunnossaan, että jäteverotuksen ympäristöohjaavuuden kehittämiseksi olisi suotavaa selvittää yksityiskohtaisemmin yksityisten kaatopaikkojen verottamista ja niiden verottamisesta mahdollisesti aiheutuvia ongelmia ja niiden ratkaisumahdollisuuksia, sillä tilanne on muuttunut siitä, mitä se oli 10 vuotta sitten. Jäteveron nykyisten epäkohtien korjaamisen ja veronkorotuksen ohella olisi siten tarpeen selvittää jäteveron veropohjan laajentamisen ja jäteveron porrastamisen vaihtoehtoja sekä myös jäteverotukseen soveltuvia kriteerejä jätteen, erityisesti teollisuusjätteen hyötykäyttömahdollisuuksille (ympäristöministeriön lausunto Jäteveron kehittämistyöryhmän mietinnöstä valtiovarainministeriölle 2009).

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

jäteverolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 28 päivänä kesäkuuta 1996 annetun jäteverolain (495/1996) 4 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1066/2002, ja

muutetaan 1 §, 2 §:n 1 momentin 2—4 kohta, 3 § ja 4 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 1 momentin 2—4 kohta laissa 1157/1998 ja 4 §:n 2 momentti mainitussa laissa 1066/2002, seuraavasti:

1 §

Kaatopaikalle tai polttolaitokseen toimitettavasta jätteestä suoritetaan valtiolle veroa sen mukaan kuin tässä laissa säädetään.

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

2) *käsittelyllä* toimintaa, jonka tarkoituksena on jätteen vaarattomaksi tekeminen tai lopullinen sijoittaminen mukaan lukien sitä edeltävä lajittelu ja esikäsittely;

3) *hyödyntämisellä* toimintaa, jonka tarkoituksena on ottaa talteen ja käyttöön jätteen sisältämä aine tai energia mukaan lukien sitä edeltävä lajittelu ja esikäsittely jätteenpolttoa lukuunottamatta; sekä

4) *kaatopaikalla* jätteen käsittelypaikkaa, jonne jätettä sijoitetaan maan päälle tai maahan.

3 §

Velvollinen suorittamaan veroa on kaatopaikan pitäjä tai polttolaitoksen ylläpitäjä.

4 §

Veroa on suoritettava 40 euroa tonnilta jätettä, joka toimitetaan kaatopaikalle tai polttolaitokseen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010.

Helsingissä 8 päivänä lokakuuta 2009

Pentti Tiusanen /vas
Merja Kyllönen /vas
Erkki Virtanen /vas
Mikko Kuoppa /vas
Paavo Arhinmäki /vas
Veijo Puhjo /vas
Tarja Tallqvist /kd
Pertti Virtanen /ps
Martti Korhonen /vas
Pia Viitanen /sd
Satu Taiveaho /sd
Pauliina Viitamies /sd

Timo Juurikkala /vihr
Minna Sirnö /vas
Sirpa Paatero /sd
Oras Tynkkynen /vihr
Jacob Söderman /sd
Esko-Juhani Tennilä /vas
Matti Kauppila /vas
Markus Mustajärvi /vas
Kari Uotila /vas
Annika Lapintie /vas
Jaakko Laakso /vas
Erkki Pulliainen /vihr